

„A tatai csapómesterek“; Wellmann Imre: „Mezőgazdaságtörténetünk új útjai“.

Különösen érdekesek a számunkra Belitzky és Kniezsa azonos tárgyú dolgozatai, amelyeknek az eredményei azonban gyökeresen eltérnek egymástól. Belitzky településtörténeti tárgyú dolgozatairól már több alkalommal megemlékeztünk, rámutatva arra, hogy B. egy ábrándos, turkomániás, kritikátlan településtörténeti irány képviselője (ezt bizony nem Domanovszkytól, hanem talán inkább Bátkytól és Melichtől tanulta), aki újabban különösen a besenyők iránt érez felfokozott rokonszenvet. Már a „Westungarn im Mittelalter“ című művemben is alkalmam volt megállapítani, hogy a besenyők csak nagyon jelentéktelen szerepet játszhattak Nyugatmagyarországon, ha a tények és nem turkomán lidércfény után indulunk. Erre a megállapításra jutott az összes forrásadatok gondos megvizsgálása után Kniezsa István is, aki az egész besenyőlegenda eredetét is kinyomozta. Bizom azonban hozzá, hogy Belitzky Jánost a gonosz kritikások nem fogják ideáljaitól eltántorítani és dús fantáziájának kincseivel majd máskor is megörvendeztet bennünket.

—r—r

Szerkesztői üzenet

Ai Kasgarinak: Látom Moros Ellához adresszált üzeneteidből (MNy. XXXIII. 63—64, 275—279) tiszteletreméltó hodzsa, mennyire boldog vagy, hogy Te is belekeveredtél a hunok ügyébe. Persze csak olyanformán kerültél bele, mint a rómaiaknak ama Pilátus nevezetű ispánja a mi nemzetünk hitvallásába, vagy hogy a Te nemzeted mondásával éljek: *topal ešekle kervana karyštyň!* Bizony ezuttal elméd fényessége nem igen ragyogott igéiden, pedig hetet-havat összehordtál, aminek okából a Ti szavatok szerjnt valóságos *čingene čorbasy* („cigány-leves“) lett abból, amit feltaláltál. Így hát a tudós emberek ráhagyják az előbbi mondást, hogy sánta számárral csatlakoztál a karavánhoz.

Azt forgatod például írásod szerint elmédben, hogy az én nemzetem *o*-val vette volna át a Te nemzetedtől a *bors* ígét. Nem lehet ez, bölcs hodzsa! A józan ész is ellenezsől gondolatodnak: hiszen így eme nevezetes ígét ma *bars*-nak mondanók. Tudom azonban, hogy nagy tudományodban megvedted azt, ha valaki a józan ész is belekeveri a nyelv dolgaiba és nem az írásokból beszél, ahogyan az tudós férfiakhoz illendő. Azért én is, hogy kedvedet töltsém, békével hagyom már a józan ész és inkább ama nagy tudós Doctornak, Gombocz Zoltánnak, szavaival szólok Hozzád, hogy érts belőle, aki ama híres-neves *bors* ígeről ezt írá frenk nyelven egy a finnusok országában kinyomatott jeles könyvének 148. lapján: „Es unterliegt keinem Zweifel, dass diese wörter (közöttük a mi *bors* ígénk) mit dem stammvocal *u* ins ungarische übernommen worden sind und dass der lautwandel *u* > *o* im ungarischen vor sich gegangen

ist". — Ha pedig ez így van, akkor bizony *bursu*-nak írta volna a *bors* ígét ama hirhedett meseköltő Anonymus is, [akinek a magyarok eleiről költött históriáit az újabb időkben egy Pais Dezső nevezetű pesti hodzsza fordítá le magyar nyelvre, igyekezvén magyarázataiban annak füllentéseit igazsággá átforgatni, hogy illetéknépen ama hitvány könyvet a magyar nemzet koránjává tenné meg]. Nem kétkelkedhetsz ebben kegyes jóakaró uram, Al Kasgari, mert ama Névtelennek mondott régi könyvíró az összes ígéket, amelyeknek írásában ma *o* betű vagy, mind *u* betűvel jegyzé. És így bizony *Bursu*-nak írta volna ama *Borsu* vitéznek a nevét, akit leleményes elméje helyi nevezetekből fundált ki magyar vitéznek, ha ennek a *Borsu* nevezetnek az értelme — amint hiszed — a Te nemzeted nyelvén szólva *biber* lett volna.

Hiszen szíved mélyén tudád mindezeket magad is, nagy jó uram, Al Kasgari, azért is szeretnéd azt hitetni el az emberekkel, hogy a *Borsu* nevet a magyar nemzet mint emberi személynek nevezetét vette volna át olyan török nemzetnek ajkáról, amelynek a beszédében az *u* már *o*-vá fajzott volna el. Bizony csak hívságos erőlködés ez, és bizony Te sem fogod az igazságot ebben a dologban elcsavarni tudni, aminthogy ez ama Pais Dezső nevű hodzsának sem sikerült amaz Anonymus füllentéseinek hiteles volta tekintetében. Megmondá ugyanis már a felyülmondott bölcs Doctor, Gombocz Zoltán is, ama frenk nyelven megírott könyvében, hogy a magyar *bors* ige a végső *-s* mián csakis a bolgárnak mondott török-idiómából származhatott el a magyar nyelvbe, mert különben *borcs*-ot mondanánk. Nagy baj ez Neked, derék hodzsám, mert hisz ilyenformán a *Borsu* személyi nevezetét is csupán a bolgárnak mondott török nemzetség idiómájából vehették volna át a magyar népek. Emez idiómában azonban, amint azt előbb olvashatád, a török beszéd *u*-ja még nem fajzott el *o*-vá.

Ilyenformán bele kell törödnöd, igen tudós hodzsám, abba, hogy a *Bors* > *Bars* nevezet a magyar beszédbe nem valami török nemzetség nyelvéből került bele, mégha ilyeneket ama leleményes eszű könyvíró papi ember krónikájában hazudozik is, Comanus nemzetségből származott-nak mondván kitalált *Borsu* vitézét.

Am az ellen tudománybeli argumentumot felhozni nem tudnál, amint ezt nem is tetted — pedig sok hiábavalóságot egybezagyváltál —, hogy a magyar *Bors* > *Bars* nevezet a szláv idióma *Boriš* nevezetéből származott, amint a *Barcs* is a szláv *Borič*-ből. A magyar népek ugyanis a szláv *Borišb* nevezetét **Borisu* alakban vették át, amely alakból az általad is ismert két-nyilt-szótagos hangtörvénynek megfelelően azután *Borsu*, majd *Bors* és *Bars* lett.

Azt azonban elhiszem Neked, tudós hodzsám, hogy a magyar népek a régi időkben ismertek és használtak egy *Burs* nevezetét is, amely személy-nevezet tényleg a m. *burs* > *bors* ígében találja eredetét. Bizony volt ilyen nevezet, azonban ezt már nem idézted rám, pedig ismeréd az EtSz.-ből, amelynek *bors* és *Bors* articulussait fejmemhez próbáltad verdesni! Nem merted ezt megtenni, mert akkor még a vak is láthatta volna, hogy

amit *Borsu* vitézről írtál, az hívságos beszédnél nem egyéb. Hiszen világosan kitűnt volna ilyenkép, hogy a magyar népek régen egy időben és egymás mellett használták a *Bors* és *Burs* nevezeteket egymástól különböző személyek megnevezésére. Nyilván felismerte volna ebből mindenki, hogy a két nevezet egy töről eredett nem lehet.

Nemzeted mondása szerint „*bojuladžak jylana da sarylyr*“ vagyis magyar szavakkal „a fuldokló még a kigyóba is kapaszkodik“. Így vagy Te is azzal, amit a *Borsova* helyi nevezetről írtál, nehogy valamikép kénytelenítve lennél a *Bors* személyi nevezet szláv idiómából való származatát elismerni. Ezt írod: „Ěn úgy nézem, hogy szláv *Borišov* helynevek vannak, azonban *Borišova*-t nem ártott volna egyet-kettőt idéznie Moórnak, mondjuk Miklosichból“ (ahol ugyanis ilyen alakú helyi nevezetre véletlenül nincs példa). Bizony újfennnt hamiskodál, nagytudományú hodzsa, mert annyira tanulatlan nem vagy, hogy ne tudnád, miszerint a szláv nemzet helyi nevezeteiben a hímnemű (-*ov*), nőnemű (-*ova*) és a semlegesnemű (-*ovo*) végződések egymás mellett fordulnak elő és egyáltalán nem kapcsolatosak bizonyos személyi nevezetekkel. Ha tehát -*ov* végződésű nevezet van, akkor Moórnak -*ova* végződésű nevezetet igazán nem volt szükséges kimutatnia, mert hisz a *Boriš* személyi nevezet a szláv nemzetnél mindig is a legkedveltebbek közé tartozott. De elfeledkedtél, *Borsova*-ról írva, Pais Dezső hodzsának fennmondott könyvébe bepillantani, ahol is a 14. caputban azt olvashattad volna, hogy Árpád a magyar nemzet dicsőséges vezére, Munkács felől alábocsátkozva az országba, elsőnek is *Borsoa* várát vette be és rontá el falait, aini azt tanusitaná Neked, aki tudomásom szerint szintén hiszel ezen mesélő hitelességében, hogy *Borsoa* várának a neve mégis csak a szláv népektől származott, abból az időből, amikor a magyarok még nem lakoztak ebben a hazában.

Ezen dolgaidat fontolóra véve bizonyára magad sem fogsz már ezek után csodálkozni, ha az ilyenmű bölcseségeidet trufaszámba veszem és azokat nevetető könyvbe valóknak ítélem.

Bizony mindezeket nem lettem volna kénytelen itt elmondani Neked, igen tiszteletreméltó hodzsa, ha nem akartál volna minden módon belekeveredni a hunok dolgába. Lám pedig apád-anyádtól is hányszor hallád: „*Čorbunyn išine karyšma!*“ Vagyis magyar igékkel: „Ne ártsd magad a levesnek dolgába!“

De már eleget búsítottalak, pedig írásodból úgy értem, hogy szívedben nagyon keseregsz azon, amiért én tudománybeli találmányaidat ritkán veszem valóságzámba. Nem szeretnék jóakaró uram, Al-Kasgari, tovább is még búsítani, azért a béke és barátság kedvéért elhiszem inkább Neked, hogy a felyül hánytorgatott *Borsu* vitéz atyjának a neve, *Bunger*, a Ti idiómátokból származott el a magyar nyelvbe „leveske“ értelemben. Lehet, hogy én leszek az egyetlen ember, aki ezt elhiszi Neked, de én ezzel — csak-hogy Neked becsülésem kifejezésére valami örömet szerezhessek — mitsem törődöm! Alláh növesse szakálladat hosszúúra és adjon Neked hozzávaló kedvet, hogy még sok ilyen *Bunger*-szerű jeles nevezet-magyarázattal vidámíthasd buvában hitvány szolgálodat, M. E.-t.

